

Per amor a la memòria

JOSEP GIRONÈS

Escriptor*

Com cada any per aquestes dates, escric en memòria de les persones que van perdre la vida en els fatídics Fets de la Fatarella del 25 de gener de 1937 o durant algunes hores anteriors i posteriors. Malauradament, aquests escrits i algunes publicacions que hi fan esment són els únics referents que recorden els Fets. Encara que costi de creure, al poble de la Fatarella no hi ha un carrer, plaça o avinguda que porti el nom del capítol històric més important en l'existència de la Fatarella i, per no haver-hi, ni tan sols no hi ha una trista placa que, a sobre de les fosses comunes on estan enterrades algunes de les víctimes, recordi aquelles persones que van perdre la vida quan intentaven defensar-se de la criminal bogeria anarquista que els tocà en desgràcia.

Com resulta fàcil d'imaginar, la mort de trenta-quatre persones, la major part de les quals eren pagesos, deixà estabornida la població de la Fatarella, en un drama que calia sumar al que ja suposava la guerra o la batalla de l'Ebre que tingué aquestes terres com a escenari. L'episodi resultà especialment cruent pels familiars dels assassinats, que en endavant es veieren privades de les persones que resultaven determinants pel treball i l'economia familiar, cosa que portà moltes famílies

cap a una progressiva desestructuració i la ruïna final.

Sí, és cert que els Fets de la Fatarella deixaren consternada la població, però això no va ser obstacle perquè un any després i encara en temps de guerra s'organitzés un petit homenatge als morts. Tal com testimonia la senyora Rosa Ardèvol, de ca Franxo, al número 94 de la revista local *La Cabana*, publicada l'any 1998: al cap d'un any, el dia 25 de gener de 1938 s'acudí en manifestació al cementiri de la Capella. Es deixaren coronar a sobre de la séquia on van enterrar totes les víctimes. Un dels principals dirigents que dirigia l'ofrena demanà: «Fem un minut de silenci que per a molts serà un parenostre».

En acabar la guerra, el poble de la Fatarella intentà refer-se dels estralls de la guerra. La majoria de famílies procuraven sobreviure en unes condicions prou deplorables, ja que moltes havien patit alguna baixa entre els seus components i la majoria havien de remuntar unes terres de conreu que havien sofert un llarg temps de precaris cultius, quan no d'abandonament. En aquestes circumstàncies i amb la pressió afegida del franquisme victoriós contra el propi poble, resulta comprensible que les víctimes dels Fets passessin a un segon pla, sense que per això les seves famílies deixessin de pensar en elles i en la desgràcia viscuda.

Amb l'esdeveniment de la democràcia, entre les persones que agafaren la iniciativa de la política local s'establí una mena de pac-

te que evitava fer referència al passat, com si la famosa Transició espanyola que amagaria totes les malifetes feixistes s'hagués d'estendre a l'àmbit local. D'alguna forma, només es volia mirar endavant, amb un oblit forçat que intentava ignorar la pròpia història. Aquest acord tam-

78 anys després dels Fets de 1937 encara no s'ha produït a la Fatarella cap acte oficial de record

bé incloïa la nomenclatura dels carrers i places, que evitaria que cap d'ells fes referència a res que pogués ofendre ningú.

Setanta-vuit anys després dels Fets de 1937 i quan ja portem molts

anys de democràcia, encara no s'ha produït a la Fatarella cap acte oficial que recordi aquell esdeveniment, malgrat que alguns familiars de les víctimes ho haguem demanat per diversos canals. En aquests moments, no sabem quina és la causa d'aquesta deixadesa, però tenim ben gola avall que la nostra societat té per costum enterrar bé els seus morts, i que enterrar no significa només colgar-los de terra i ignorar-los. Per això, una vegada més demano, en nom propi i en el d'altres familiars, que dels poders públics s'organitzi un acte d'homenatge a les víctimes dels Fets, una acció encaminada a tancar un capítol que resta dolorosament obert per a les famílies i que no diu res a favor de tot un poble.

Ja sabem que en els temps que corren són moltes les persones que només busquen el guany immediat amb les accions que em-

prenen, ja sigui a nivell personal, empresarial o polític. Amb aquest funest sistema, resulta que molts dels homenatges que s'organitzen tenen tendència a buscar el lluïment dels organitzadors, més que la glòria dels homenajats. En el cas de les víctimes dels Fets, no hi hauria lloc per a res més que per a la memòria dels pagesos que lluitaren per preservar les seves terres de l'anarquia.

Dintre del respecte que manifestem per qualsevol conducta, en el cas de les víctimes dels Fets de la Fatarella em decanto per tancar aquest capítol de la millor forma possible, amb un acte públic que recordi la seva existència, i sense retreure res a ningú. I, com és fàcil de suposar, aquesta és una de les causes que tard o d'hora han de fructificar.

A desgrat del que es vulgui fer o deixar de fer de forma oficial, enguany, a les dotze del migdia, deixarem uns testimonials rams de flors a sobre d'on estan enterrats els nostres morts. D'aquesta forma recordarem els familiars, i també aquells fatarellencs que el dia 25 de gener de 1938 jauran organitzar una acció similar. Aquesta actuació testimonial s'unirà a la de totes les persones que al llarg de l'any passen pel cementiri vell a recordar els seus morts dels Fets amb senzills poms de flors, de les de casa o del camp. En memòria.

**Josep Gironès, nét de Josep Descarrega Llop -Josep de Carinyo-, un dels pagesos assassinats i, alhora, familiar de Felip Gironès Monreal -Felip de Garrit-, un destacat faista*